

Sygn. akt II UK 250/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Beata Gudowska

SSA Jolanta Hawryszko

w sprawie z wniosku S. P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi [...]
o nauczycielskie świadczenie kompensacyjne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 25 kwietnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]
z dnia 4 listopada 2015 r., sygn. akt III AUa .../15,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 4 listopada 2015 r., III AUa/15, Sąd Apelacyjny [...] zmienił, na skutek apelacji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału [...], wyrok Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych [...] z dnia 21 listopada 2014 r. i oddalił odwołanie wnioskodawcy S. P. od decyzji organu rentowego z dnia 23 czerwca 2014 r., odmawiającej przyznania prawa do

nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego wobec nie spełnienia przesłanek określonych w art. 4 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz.U. Nr 97, poz. 800 ze zm.).

W stanie faktycznym sprawy wnioskodawca (ur. w dniu 30 czerwca 1957 r.), w okresie od dnia 24 czerwca 1982 r. do dnia 29 czerwca 1987 r. oraz od dnia 30 czerwca 1987 r. do dnia 31 sierpnia 1990 r. (okres 8 lat 2 miesięcy i 8 dni), wykonywał, w pełnym wymiarze czasu pracy, pracę nauczyciela religii w salach katechetycznych w parafii pod wezwaniem [...]. W okresie od dnia 1 września 1990 r. do dnia 31 sierpnia 1993 r. wnioskodawca wykonywał pracę nauczyciela religii w Szkole Podstawowej nr ... w J., a następnie (w okresie od dnia 1 września 1993 r. do dnia 31 sierpnia 2001 r.) w Szkole Podstawowej w W. W tym samym czasie prowadził też lekcje religii w Gimnazjum w B., w Szkole Podstawowej w W., a od dnia 1 września 2001 r. do dnia 31 sierpnia 2005 r. był zatrudniony w Gimnazjum w U. na stanowisku nauczyciela religii. Od dnia 1 września 2002 r. do dnia 31 sierpnia 2003 r. wnioskodawca pracował również jako nauczyciel religii w Zespole Szkół w C. W okresie od dnia 1 września 2005 r. do dnia 30 czerwca 2010 r. wnioskodawca pracował w Wyższym Seminarium Duchownym w Ś., zaś od dnia 1 września 2011 r. do dnia 15 lutego 2014 r. pracował, jako nauczyciel religii w Zespole Szkół w Ż. Stosunek pracy wnioskodawcy został rozwiązany z powodu upływu czasu, na który umowa była zawarta.

Zaskarżoną decyzją organ rentowy odmówił mu prawa do dochodzonego świadczenia, uznając, że wnioskodawca udowodnił okres pracy wykonywanej w jednostkach wymienionych w art. 2 pkt 1 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych jedynie w wymiarze 12 lat 5 miesięcy i 15 dni, a nadto nie rozwiązał stosunku pracy na swój wniosek.

Wyrokiem z dnia 21 listopada 2014 r. Sąd Okręgowy [...] zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego. Sąd pierwszej instancji nie zaakceptował wyłączenia przez organ rentowy ze stażu pracy wnioskodawcy okresu wykonywanej pracy na stanowisku nauczyciela religii w salach katechetycznych uwagi na to, że punkty katechetyczne Kościoła Rzymskokatolickiego i innych kościołów nie zostały wymienione w art. 2 pkt 1 ustawy o nauczycielskich świadczeniach

kompensacyjnych oraz z tego powodu, że nie udowodnił rozwiązania stosunku pracy na swój wniosek (art. 4 ust. 1 pkt 3). Sąd Okręgowy powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 lipca 1997 r., II UKN 201/97 (OSNP 1998 nr 11, poz. 347), oraz uchwałę składu powiększonego Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2001 r. III ZP 32/00 (OSNAPiUS 2002 nr 7, poz. 165), według których parafialna działalność katechetyczna prowadzona przez katechetę w wymiarze co najmniej połowy obowiązującego wymiaru zajęć jest pracą nauczycielską w rozumieniu art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1379 ze zm.) w związku z art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1169 ze zm.). Sąd Okręgowy stwierdził, że wprowadzenie sale katechetyczne nie zostały wymienione w art. 2 pkt 1 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, a nauczycielskie świadczenie kompensacyjne nie jest tożsame z emeryturą nauczycielską, jednak cel obu tych świadczeń jest taki sam, tj. mają one zapewnić środki utrzymania nauczycielom do czasu uzyskania pełnych uprawnień emerytalnych. Skoro organ rentowy zaliczył już do stażu pracy wnioskodawcy w jednostkach, o których mowa w art. 2 pkt 1 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, okres 12 lat 5 miesięcy i 15 dni, to po zsumowaniu tego okresu z okresem pracy w salach katechetycznych w wymiarze ponad 8 lat, należy uznać, że wnioskodawca spełnił przesłankę do uzyskania świadczenia kompensacyjnego z art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, ponieważ wykazał okres pracy w jednostkach wymienionych w art. 2 pkt 1 ustawy w wymiarze ponad 20 lat, przy ogólnym stażu pracy wynoszącym 36 lat 5 miesięcy i 12 dni. Tym samym spełnił również przesłankę, o której mowa w art. 4 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 4 ust 3 ustawy, ponieważ w roku 2012 skończył 55 lat. Natomiast odnośnie do przesłanki uzależniającej przyznanie dochodzonego świadczenia od rozwiązania umowy o pracę, Sąd pierwszej instancji powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2013 r. III UK 9/13 (OSNP 2015 nr 3, poz. 42) wskazał, że „z woli ustawodawcy wyrażonej w art. 30 § 1 pkt 4 k.p., ustanie terminowej umowy o pracę z upływem czasu, na jaki została zawarta, jest przypadkiem rozwiązania a nie wygaśnięcia stosunku pracy, zaś w rozwiązaniu tym uczestniczy również

nauczyciel, którego oświadczenie woli jest nieodzownym elementem czynności prawnej kreującej ów stosunek i zarazem wskazującej zdarzenie powodujące jego rozwiązanie, należy uznać”. W ocenie Sądu, w opisanej sytuacji prawnej „określona w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskim świadczeniu kompensacyjnym przesłanka nabycia prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego zostaje spełniona także w razie rozwiązania stosunku pracy w tym trybie”.

Na skutek apelacji organu rentowego, Sąd Apelacyjny zmienił ten wyrok i oddalił odwołanie wnioskodawcy. W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji dokonał błędnej wykładni art. 2 i art. 4 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych co doprowadziło do błędnych wniosków, że wnioskodawca ucząc religii w salach katechetycznych, pracował w jednostkach wymienionych w art. 2 pkt 1 lit. c ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych i rozwiązał ostatnią umowę o pracę z własnej inicjatywy (art. 4 ust. 1 pkt 3 tej ustawy). W zakresie interpretacji art. 2 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, Sąd Apelacyjny uznał za nietrafne powołanie orzeczeń Sądu Najwyższego (wyrok z dnia 30 lipca 1997 r., II UKN 201/97, oraz uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2001 r., III ZP 32/00), gdyż nie dotyczyły one przesłanek nabycia prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, lecz kryteriów nabycia prawa do emerytury z art. 88 Karty Nauczyciela. Ponadto, jak ustalił Sąd pierwszej instancji, sale katechetyczne nie zostały wymienione w art. 2 pkt 1 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, a dochodzone świadczenie nie jest tożsame z emeryturą nauczycielską z art. 88 Karty Nauczyciela. W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji nie nadał odpowiedniego znaczenia treści całej regulacji art. 2 o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych. Zgodnie z tym przepisem użyte w ustawie określenia oznaczają, że nauczyciele - w rozumieniu tejże ustawy - to nauczyciele, wychowawcy i inni pracownicy pedagogiczni zatrudnionych w: a) publicznych i niepublicznych przedszkolach, b) szkołach publicznych i niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych, c) publicznych i niepublicznych placówkach kształcenia ustawicznego i placówkach, o których mowa w art. 2 pkt 5 i 7 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1943 ze zm.). Z regulacji tej wynika zatem, że ustawa określa w ten

sposób jej zakres podmiotowy. Skierowana jest zatem tylko i wyłącznie do nauczycieli, którzy zatrudnieni byli w wykazywanych przez siebie okresach we wskazanych jednostkach oświaty wprowadzonych do ustawy. W ustawie o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych ustawodawca świadomie i celowo wprowadził taki a nie inny (węższy) katalog podmiotów, warunkując, że praca właśnie w tych podmiotach, a nie w innych, daje status nauczyciela w rozumieniu tej ustawy. Ustawa zawęża pojęcie „nauczyciela” na potrzeby możliwości uzyskania świadczenia kompensacyjnego, w stosunku do pojęcia „nauczyciela” użytego w art. 1 ust 1 Karty Nauczyciela. Zgodnie bowiem z treścią art. 3 pkt 1 Karty (który w istocie ma ten sam charakter legislacyjny co art. 2 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych) ilekroć w ustawie jest mowa o: nauczycielach bez bliższego określenia - rozumie się przez to nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w przedszkolach, szkołach i placówkach wymienionych w art. 1 ust. 1. Jak zatem wynika z porównania Karty Nauczyciela i ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, katalog jednostek zatrudniających nauczycieli podlegających ustawie Karta nauczyciela jest znacznie szerszy od katalogu z ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych. W ocenie Sądu Apelacyjnego organ rentowy trafnie podniósł, że zgodnie z uzasadnieniem do projektu ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, jej celem było wprowadzenie przejściowego rozwiązania adresowanego do nauczycieli z długim stażem pracy, będącego alternatywą dla emerytur pomostowych, które przysługują nauczycielom w ograniczonym zakresie (tylko nauczycielom, wychowawcom i innym pracownikom pedagogicznym zatrudnionym w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, ośrodkach szkolno-wychowawczych, schroniskach dla nieletnich oraz zakładach poprawczych - poz. 21 załącznika nr 2 do ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 664) Celem wprowadzenia tego świadczenia było złagodzenie możliwości przechodzenia na emeryturę przed osiągnięciem podstawowego wieku emerytalnego przez pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Stwierdzić zatem należy, że świadczenie kompensacyjne ma charakter wsparcia

przedemerytalnego, czyli wbrew stanowisku Sądu Okręgowego, ma odmienny cel niż wcześniejsza emerytura i może przez to zawężyć krąg osób, tak jak to czyni także ustawa o emeryturach pomostowych (w stosunku do nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, ośrodkach szkolno - wychowawczych, schroniskach dla nieletnich oraz zakładach poprawczych), które z wsparcia takiego chciałyby skorzystać. Dodatkowo Sąd drugiej instancji wskazał, na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 września 2000 r., II UKN 661/99 (OSNAPiUS 2002 nr 4, poz. 93), który chociaż wydany na tle uprawnień do wcześniejszej emerytury nauczycielskiej, dokonał klasyfikacji sal katechetycznych również w rozumieniu art. 2 ustawy o systemie oświaty i zaliczył naukę religii w tych salach do pracy w podmiotach wymienionych punkcie 3 tej ustawy. Tym samym, w ocenie Sądu Apelacyjnego, przy ustalaniu prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego winno przyjmować się ściśle staż pracy nauczycielskiej jedynie w jednostkach wymienionych w art. 2 pkt 1 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, tak jak to prawidłowo uczynił organ rentowy w zaskarżonej decyzji. Sąd Apelacyjny nie podzielił także stanowiska Sądu pierwszej instancji w zakresie wykładni art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, posiłkującego się w tym względzie wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2013 r. III UK 9/13. Sąd Apelacyjny nie zaaprobował stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w tym wyroku, według którego ustanie terminowej umowy o pracę, jest przypadkiem rozwiązania a nie wygaśnięcia stosunku pracy, zaś w rozwiązaniu tym aktywnie uczestniczy nauczyciel, którego oświadczenie woli jest nieodzownym elementem czynności prawnej kreującej ów stosunek i zarazem wskazującej zdarzenie powodujące jego rozwiązanie. Sąd Apelacyjny podzielił natomiast stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 10 kwietnia 2013 r., II UK 205/12 (OSNP 2014 nr 7, poz. 102), zgodnie z którym, rozwiązanie stosunku pracy, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych następuje, gdy nauczyciel składa oświadczenie o wypowiedzeniu umowy o pracę lub wniosek o rozwiązanie umowy za porozumieniem stron, a nie, gdy umowa o pracę rozwiązuje się z upływem czasu, na który była zawarta. W tym

znaczeniu rozwiązanie umowy o pracę na skutek upływu czasu, na jaki zawarto umowę, nie stanowi w ocenie Sądu Apelacyjnego rozwiązania stosunku pracy przez nauczyciela, czego wymaga regulacja art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy.

Wobec powyższego, skoro wnioskodawca nie spełnił dwóch przesłanek wymaganych do nabycia prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, bowiem nie zaliczenie nauki w salkach katechetycznych spowodowało, że nie udokumentował minimum 20 lat pracy w jednostkach, o których mowa w art. 2 pkt 1 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych oraz nie rozwiązał umowy o pracę przez złożenie stosownego oświadczenia woli, odwołanie wnioskodawcy podlegało oddaleniu.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego – art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, przez jego błędną wykładnię i niezastosowanie do prawidłowo ustalonego stanu faktycznego poprzez uznanie, że sformułowanie „rozwiązali” wymaga od zatrudnionego aktywnego zachowania, a przez to odrzucając możliwość zaimplementowania tego przepisu w sytuacji wygaśnięcia umowy zawartej na czas określony. Pełnomocnik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlega oddaleniu, mimo że podniesiony w niej zarzut jest uzasadniony.

Wstępnie trzeba przypomnieć, że zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw. Jest więc związany granicami skargi kasacyjnej wyznaczonymi jej podstawami, co oznacza, że nie może uwzględniać naruszenia żadnych innych przepisów niż wskazane przez skarżącego. Sąd Najwyższy nie jest bowiem uprawniony do samodzielnego dokonywania konkretyzacji zarzutów lub też stawiania hipotez co do tego, jakiego aktu prawnego (przepisu) dotyczy podstawa skargi. Nie może także zastąpić skarżącego w wyborze podstawy kasacyjnej, jak również w przytoczeniu

przepisów, które mogłyby być naruszone przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia. Sąd Najwyższy może zatem skargę kasacyjną rozpoznawać tylko w ramach tej podstawy, na której ją oparto, odnosząc się jedynie do przepisów, których naruszenie zarzucono. Zgodnie z utrwalonym w judykaturze poglądem, pod pojęciem podstawy skargi kasacyjnej rozumie się konkretne przepisy prawa, które zostały w niej wskazane z jednoczesnym stwierdzeniem, że wydanie wyroku nastąpiło z ich obrazą (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2017 r., II UK 519/15, LEX nr 2209109). W okolicznościach sprawy oznacza to, że skarga kasacyjna (jej zarzuty) nie zakwestionowała stanowiska Sądu Apelacyjnego wyrażonego w zaskarżonym wyroku co do nie udokumentowania przez wnioskodawcę co najmniej 20 lat pracy w jednostkach, o których mowa w art. 2 pkt 1 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, który stwierdził, że przy ustalaniu prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego winno przyjmować się ściśle staż pracy nauczycielskiej jedynie w jednostkach wymienionych w art. 2 pkt 1 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, tak jak to prawidłowo uczynił organ rentowy w zaskarżonej decyzji. Oznacza to więc, że nie podlegał zaliczeniu do okresu pracy wymienionego w art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy o świadczeniach kompensacyjnych okres pracy wnioskodawcy, uczącego religii w salach katechetycznych w wymiarze ponad 8 lat. Tak więc wobec nie kwestionowanych ustaleń Sądu Apelacyjnego, wnioskodawca nie spełnił warunku osiągnięcia wymaganego okresu zatrudnienia wskazanego w wymienionym wyżej przepisie (por. także uwagi Sądu Najwyższego zawarte w wyroku z dnia 29 września 2016 r., III UK 232/15, LEX nr 2151435).

Trafnie natomiast zakwestionowano w skardze naruszenie art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, przez jego błędną wykładnię.

W uchwale składu powiększonego Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2016 r., III PZP 1/16 (OSNP 2016 nr 11, poz. 137), wyrażono trafny pogląd, że warunek rozwiązania stosunku pracy wymagany do nabycia nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego (art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, jest spełniony w przypadku, gdy umowa o pracę rozwiązuje się z upływem czasu, na który była zawarta.

Niemniej jednak podzielenie wskazanego wyżej jedyne zarzutu skargi, nie może prowadzić do jej uwzględnienia, co mając na względzie orzeczono jak w sentencji po myśli art. 398¹⁴ k.p.c.

kc